

Covenant & Conversation

FAMILY
EDITION

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

KEDOŞİM • קדושים

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ל"ט) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.
"R. Chaim Schimmel'in Tora'sunu, onunla ilk karşılaşğım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlılığıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabbi Sacks

Yahudiliğin Üç Sesi

Özet

Vayikra kitabında perek 19, doğru, iyi ve kutsal olanı ele alır. Bu perek, Yahudiliğin en büyük ahlaki emirlerinden bazılarını içermektedir. Ancak bu perek aynı zamanda son derece gariptir de. Çünkü rastgele ve düzensiz bir *mitsvalar* karışımı gibi görünen talimatları da içermektedir. Bunların birçoğunun etik ve kutsiyetle hiçbir alakası yok gibi görünmektedir. Rastgele bir kanunlar seçkisi gibi görünen bu kısmı anlamak için, Tora'nın, başka yerlerde gördüklerimizden son derece farklı olan ahlaki, sosyal, manevi vizyonu hakkında doğru bir bakış açısına ulaşmak üzere muazzam bir sıçrama yapmamız gerekmektedir.

Batı toplumu, bir ahlak sistemi tanımlamak için birçok denemede bulunmuştur. Bazıları rasyonaliteye, başkaları ise sempati veya empati gibi duygulara odaklanmıştır. Hepsisi, ahlak konusunu anlayabilmek için onu basit düzeye indirgemeye çalışmıştır. Yahudilik ise bunun aksinde direkt olarak: ahlaki karmaşıklık. Ahlaki yaşam kolay değildir. Görevler ve sadakatler bazen birbirleriyle çatışır. Bazen mantık bir şey söylerken duygular başka bir şey söyler. Daha temel olarak baktığımızda **Yahudilik, her biri kendi sesine ve kelime dağarcığına sahip olan üç farklı ahlaki duyarlılığı tanımlamıştır: Kraliyet ahlakı, Koenlik ahlakı ve Peygamberlik ahlakı.**

Krallar ve maiyetleri, Yahudilikte **bilgelikle** ilişkilendirilir: *hohma*, *etsa* ve eşanlamlıları. Bilgelik, hikmet, pratiktir, pragmatiktir, deneyim ve gözleme dayanır; itidalli ve sağgörlüdür.

Peygamberlerin sesi ise oldukça farklıdır; gücün kötüye kullanımına ve sömürücü zenginlik arayışına yönelik eleştirilerinde tutkulu, canlı ve radikaldir. Erkek ya da kadın peygamber, halk, fakirler, ezilenler, istismar edilenler adına konuşur. Ahlaki yaşamı, ilişkiler gözlüğünden - Tanrı ile insanlık arasındaki ilişkiler ve insanların birbirleri ile olan ilişkileri açısından - değerlendirir. Bir peygamberin anahtar terimleri, *tsedek* (Ödül ve cezanın herkesin ihtiyacına ve genel durumuna göre dağıtılması temeline dayanan adalet), *mişpat*

(haksız servet edinen kişinin bu şekilde elde ettiği kazanımı iade ederek durumu eski haline getirmesi), *hesed* (iyilik ve şefkat) ve *rahamim* (merhamet) şeklindedir. Peygamber, duygusal zekâ, sempati ve empati sahibidir; yalnız ve baskı altında olanların müşkül durumunu hisseder. Peygamberlik hiçbir zaman soyut değildir. Zaman ve mekânda buraya ve şimdiye cevap verir.

Koen'in ve genel olarak kutsiyetin ahlaki ölçütleri de, yine, farklıdır. Peygamberin kilit aktiviteleri, *leavdil* - ayırmak ve ayırt etmek - ve *leorot* - halka hem genelde öğretmenler olarak hem de özelde yargıçlar olarak, kanuni talimatlar vermektir. Koen'in anahtar sözcükleri, *kodeş* ve *hol* (kutsal olan ve olmayan), *taor* ve *tame* (manevi açıdan saf olan ve olmayan) şeklindedir. Koen'in görevi, Tanrı'nın yaratılış sırasında yaptığı gibi hareket etmek, kaosun içinden düzeni sağlamaktır. Koen, hem zamanda hem de mekânda sınırlar belirler. Kutsal zamanlar ve kutsal mekânlar vardır ve Koen'in protestosu, pagan dinlerinde çok yaygın olan, sınırların bulanıklaşması olgusuna karşıdır. Pagan kültürlerinde, tanrılar ve insanlar arasındaki, yaşam ve ölüm arasındaki ve diğer konulardaki sınırlar son derece bulanık olabilmekteydi.

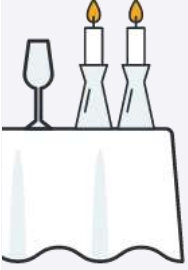
Bu durumda, Kedoşim peraşasında yer alan sözde "garip" *mitsvalar* koleksiyonunun hiç de garip olmadığı anlaşılmaktadır. Kutsiyet kodu, sevgi ve adaleti, her şeyin, herkesin ve her hareketin kendi haklı yerine sahip olduğu düzenli bir evrene dair toplu vizyonun birer parçası olarak görür ve farklı hayvan türleri, farklı tahıl türleri, farklı dokuma hammaddeleri arasındaki sınır aşıldığı zaman, insanın bedeni yaralandığı veya yanlış yiyeceklerle beslendiği zaman tehdit altına giren de bu düzenin ta kendisidir.

Koenlik sesi, dolayısıyla, merkezidir, elzemdir. Tora'nın ilk bölümünün sesidir. Yahudilerin görevini "bir Koenler krallığı ve kutsal bir ulus" olmak şeklinde tanımlanmış olan sestir. Tora'nın merkezindeki kitap olan Vayikra'ya hâkimdir. Ve peygamberlik ruhu *agada* (Tora'nın kanuni olmayan

öğretileri) alanında yaşamaya devam ederken, Koenlik sesi *alaha* (Tora'nın kanuni öğretileri) alanında baskındır. Ve *leerot* fiilinden gelen *Tora* isminin ta kendisi, Koenlik âlemine ait bir sözcüktür.

Aslına bakılırsa, modern zamanların kilit keşiflerinden biri olan ekoloji fikri de, buna

benzeyen, bilinen evrenin derin yapısını onurlandırma mesajını içermektedir. Koenlik vizyonu ve onun kutsiyet kodu, etik konusunu yalnızca pratik bilgelik veya peygambersel adalet olarak görmez. **Düzenli bir evren, ahlaki bir evrendir; Yaradan'ıyla ve kendisiyle barışık olan bir dünyadır.**

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Gelin, Tanah boyunca krallık, peygamberlik ve Koenlik seslerini düşünelim. Bu farklı perspektiflerin her birinin farklı yollarla öne çıktığını duyduğunuz zamanlar aklınıza geliyor mu?
2. Sizce kutsiyet kanunlarına yönelik daha karmaşık bir yaklaşıma sahip olmak neden önemlidir?
3. Bir karar verme aşamasında olduğunuz zaman kendinizi en çok hangi "sesle" özdeşleştiriyorsunuz? Ahlaki mi, tutkulu mu, yoksa ızanlı mı?

Kısaca Peraşa

Kedoşim *peraşası* güçlü bir direktifle başlamaktadır: "Kutsal olmalısınız, çünkü Ben, Tanrı'nız *A-Şem*, kutsalım."

Bu giriş, Bene Yisrael'e, kendilerini kutsal kılmaları ve Tanrı'nın kutsiyetine bağlanmaları için rehberlik eden çok sayıda *mitsvanın* zeminini oluşturmaktadır.

Bunun ardından verilen *mitsvalar* ahlaki ve manevi alanlardan oluşan geniş bir yelpazeyi kapsar. Bunlara putperestlik yasağı, *tsedaka* görevi, kanun altında eşitliği el üstünde tutmak, Şabat'ı korumak, ilişkilerde ahlaki korumak, ticarete dürüstçe davranmak, anne ve babaya saygılı olmak ve hayatın kutsiyetine değer vermek gibi kurallar dâhildir.

Kedoşim *peraşasında* yer alan önemli öğretilerden biri de, büyük Hahamlarımızdan Rabi Akiva'nın Tora'nın temel bir ilkesi olarak öne çıkardığı "Akranını kendin gibi sev" talimatıdır.

Peraşadan İlkeler

Akranın: Akranını sev, paylaş baharatını; ah ne kadar hoştur, iyilikteki kutsiyet.

Kendin: Kendini ayananın yüzünde gör ve "sana" her yerde nazikçe davran.

Kutsal Bir Halk: Diğerlerinden ayrılmış kutsal bir halk; Tanrı için birlikte *mitsvaları* yerine getiriyor, tek bir yürekle.

Bikurim (turfanda meyveler): Biz ülkenin ilk meyveleriyiz; görkemli bir şekilde sunun bizi yüksek bir amaç için.

Peraşadan Pratiğe

Kedoşim peraşası, birçoğu kutsiyet hakkında olan ve özellikle de insanlar arasındaki ilişkilerimizin merceğinden bakıldığında önemli ve derin öğretiler içeren pratik *mitsvalar*la doludur. Örneğin, ihtiyaç halinde olanlara *tsedaka* vermek gibi. İnsan, hareketlerinde herhalde bundan daha pratik ve etkili olamaz!

Rabi Sacks kutsal bir halk haline gelmenin esasının, hayatın karşımıza çıkardığı zorlu sınavlara yönelik karmaşık yaklaşımımızda yattığını vurgulamaktadır. Bizler katı, siyah-beyaz kanunlara takılıp kalmayız; bunun yerine, kararlarımızı etik (krallar), duygu (peygamber) ve muhakeme (Koen) öğelerinden oluşan bir harmanla yönlendiririz.

Doğru; Tora'da takip ettiğimiz *mitsvalar*ın bazıları çok açıktır. Örneğin, Şemini peraşasında kaşerut hakkındaki *alahaları* öğrenmiştik. Fakat eylemlerimizi dengeli bir perspektifle yönlendirmek hâlâ en yüksek öneme sahiptir.

Yahudiler olarak, ahlaki ilkeleri, duygusal zekâyı ve dikkatli muhakemeyi gündelik yaşamlarımızın içine entegre etmeye gayret ederiz. Bu türden, çok yönlü bir yaklaşımı beslemek suretiyle, kutsiyet ruhunu gerçekten vücuda getirir, daha ahlaklı ve şefkatli bir toplumu teşvik ederiz.

Kutsal bir halk olma kavramının özündeki anlam işte budur: Gündelik yaşamlarımızda sürekli olarak Tanrısallığı yansıtmaya çabalamak.

- Şahsen yaptığınız ve duruma göre belli başlı nüanslar içeren bir *mitsva* aklınıza geliyor mu?

Peraşayla Oyun

Haydi "Üç Ayaklı Bir Yarış" yapalım.

Bu, akranınızı kendiniz gibi sevmenin keyifli bir yolu - özellikle de bedeninizin bir parçasını "paylaşıyorsunuz"! Katılımcılar ikişerli takımlar oluşturacak, her katılımcı, bacaklarından birini, partnerinin kendisine bitişik olan bacağına bağlayacak. Böylece her takımın dört yerine üç ayağı olacak. Takımlar bu şekilde birbirleriyle yarışacak ve her çiftin, yere düşmeden finiş çizgisine varabilmek için adımlarını eş zamanlı atmaları ve birlikte yarışmaları gerekecek. Burada başarının anahtarı, partnerlerin, hareketlerini dikkatli bir şekilde koordine etmelerinde yatıyor. Finiş çizgisine birbirinden ayrılmadan ilk varan takım yarışı kazanacak.

Peraşadan Bilmece

Soru: Vayikra kitabının büyük kısmı kutsiyetle ilgilidir; üstelik peraşamız da Kedoşim - kutsallar - adını taşımaktadır. Tora'da kutsiyetten ilk bahis nerededir?

Cevap için aşağıya bakın.

Peraşadan Felsefe

Rabi Sacks, Kedoşim'in karmaşık ve incelikli ahlaki manzarasını, Batı felsefesinde tipik olarak görülen, doğrudan ve basit ahlaki sistemlerle karşılaştırmaktadır.

Rabi Sacks Yahudiliğin içinde üç anahtar perspektif tespit etmiştir: Pratik bilgelik ve sağduyuyla karar verme süreçlerine odaklanan Kralların Etiği; kutsiyetin önemini ve belirgin toplumsal sınırların korunmasını vurgulayan Koenlerin Etiği; adalet ve şefkati merkez edinen, özellikle ihtiyaç sahiplerine sahip çıkan ve adaletsizliği kınayan Peygamberlerin Etiği. Kedoşim peraşasındaki *mitsvalar*, her ne kadar rastgele bir şekilde gruplanmış gibi görünüyorsa da, aslında rastgele olmaktan son derece uzaktır. Bunlar, insanlar arasındaki ilişkilere, maneviyata

ve kişisel gelişime değer veren, kutsal ve düzenli bir toplumun korunmasına hep birlikte katkıda bulunur.

- “Kutsal” olmak sizin için ne anlam ifade ediyor? Gündelik yaşamınızda daha da iyi tercihler yapmak üzere bunu nasıl bir temel olarak kullanabilirsiniz?

Peraşa Anlatısı

Doğru Kulvarda

Lise düzeyinde bir atletizm şampiyonası nda İlan ve İtay, iyi yetişmiş iki sprinter, final yarışına hazırlanıyorlardı. Lise yılları boyunca aralarındaki rekabet her ikisini de mükemmelliğe itmişti ve son sıraları öğrencileri olarak şimdi sadece zafer için değil, üniversite bursu için de yarışıyorlardı. Artık bu bir tamam veya devam meselesiydi.

Antrenmanları sırasında İlan, İtay'ın formu konusunda bazı sıkıntıları yaşadığını fark etti. Acaba ona yardım etmeliydi, yoksa bu durumu kendi avantajına mı kullanmalıydı? Rekabet geçmişlerine rağmen İlan, İtay'ın bu spora olan adanmışlığını hep takdir etmişti ve bu adanmışlığı İlan'ı da her zaman daha iyi olmaya sevk etmişti. İlan karar vermek için birkaç dakika aklında bir boğuşma yaşadı ve sonunda derin nefes aldı. Ne de olsa bu artık en son antrenman haftasıydı. Bir sonraki adımlarda olacaklar, hayat değiştirici nitelikte olabilirdi!

Böylece İlan bir gülümsemeye İtay'a yaklaşarak, eski bir Olimpiyat sprinteri olan kendi koçundan öğrendiği bazı püf noktalarını ve koşu tekniklerini onunla paylaştı. Bu tavsiyeleri takdir eden İtay yeni yöntemi dinledi ve uygulamaya geçirdi.

Final yarışına heyecan doluydu ve her iki atlet de her zamankinden daha hızlıydı. İtay, İlan'ın tavsiyelerinden faydalanarak, finiş çizgisini ondan sadece saliselerle ölçülebilecek kadar önce geçerek yarışını kazandı. Ve İtay'ın elini sıkarak onu tebrik eden ilk kişi İlan oldu. Onun adına gerçekten mutluymuştu ve elde ettiği başarıdan gurur duyuyordu.

Sergiledikleri örnek sportmenlik, gözlemcinin dikkatini çekti ve her iki koşucu da burs teklifleri aldı! İlan'ın rakibine yardım etmeye gönüllü olması, sportmenliğe rekabetin önünde yer vermesi, “akranını kendin gibi sev”menin gerçek değerini ortaya koymuştu.

Peraşadan Düşünceler

Siz Ne Yapardınız?

Başka birini kendiniz gibi sevmenin olanaksız olduğu bir zamanı düşünün. Acaba böyle bir durumda, gerçekten de hoşlanmadığınız biri karşısında *veavta lereaha kamoha* - “akranını kendin gibi sev” - *mitsvasını* nasıl yerine getirirdiniz?

Peraşadan Bilmece

Bu haftaki cevap

Cevap: Bereşit 2:3 - “Vaykadeş oto” - Tanrı, Şabat gününü “kutsal kıldı”. Bereşit kitabında, kutsiyetten ilk ve tek bahis budur.

David Woolf'un Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma Amazon'dan temin edilebilir.